

демонструють взаємозв'язки між ними, тим самим забезпечуючи швидке і глибше розуміння матеріалу [2].

Таким чином, використання запропонованих у передовому педагогічному досвіді вчительки географії Кравчук Л.Д. технологій, методів та прийомів навчання учнів, пов'язаних із складанням «ментальних карт», забезпечує формування і розвиток їх пізнавальних інтересів, як одного з вирішальних факторів підвищення ефективності навчально-виховного процесу в школі, а також підвищує якість і міцність географічних знань та вмінь школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанський Ю.К. Передовий досвід вчителів і педагогічна наука / Ю.К. Бабанський // Сов. педагогіка. – 1977. – № 11. – С.43-48.
2. Машкіна В.В. Використання ментальних карт у підготовці фахівців з географії // Проблеми безперервної
3. Момот Л.Л. Передовий педагогічний досвід: теорія практика / Л.Л. Момот. – К.: Рад. Школа. – 1990. – 141 с.
4. [Електронний ресурс].-http://npu.edu.ua/!ebook/book/html/D/ipgoe_ktmn_Moroz%20I.V.%20Zagalna%20metodyka%20navchannya%20biologii/970.html

Резнік А.

Науковий керівник – викл. Гулик С. В.

ПРИРОДНІ УМОВИ І РЕСУРСИ ЗБАРАЗЬКОГО РАЙОНУ

Людство впродовж своєї життєдіяльності використовує для задоволення своїх потреб природні умови і ресурси. Розмаїтість природних умов певної території (географічне положення, геологічна будова, особливості рельєфу, клімату, ґрунтового покриву тощо) істотно впливають на потреби суспільства, вони створюють лише обстановку, у якій можлива реалізація усіх потреб господарства і населення. Природні ресурси, на відміну від природних умов, людство безпосередньо використовує для матеріального виробництва фізичних речей, а також застосовує у невиробничій діяльності. Це корисні копалини, земля, ліси, тварини і рослини, тепло, волога. Їх людина бере у природи, щоб забезпечити себе їжею, одягом, взуттям, паливом, меблями, спорудити будівлі. Під впливом такої діяльності зазнало змін усе довкілля.

Не обминули зміни природи і Тернопільську область, зокрема Збаразький район. В районі змінились кліматичні і гідрологічні умови, видобувається значна кількість корисних копалин. Тому щоб зупинити і знешкодити ці негативні процеси потрібно глибоко вивчити і об'єктивно оцінити природні ресурси і умови Збаразького району.

Метою статті є комплексне виявлення і детальне вивчення природних умов і ресурсів Збаразького району.

Збаразький район знаходиться в північно-східній частині Тернопільської області. Центр району - місто Збараж. Загальна площа району становить 86306 га, з них 80 % зайняті сільськогосподарськими угіддями.

У структурному відношенні територія Збаразького району розміщена в межах Подільської частини Східно-Європейської платформи. Через район проходить Збаразький ортогональний розлом, північно-західного простягання. В структурі фундаменту даний розлом виступає як скидовий чи підвидовий вертикальний уступ, спряжений з грабенами і горстами [6].

Збаразький район розташований в межах Центрально-Подільського геологічного району. На геологічній карті району представлені відклади мезозою (верхня крейда) і кайнозою (палеоген і неоген). Найбільш поширеними на території Збаразького району є породи неогенового віку, які представлені в численних геологічних пам'ятках району, але найбільш виразно представлені у відкладах яру Жаб'як, розташованому у північно-західній околиці с. Дзвиняча Збаразького району.

Територія Збаразького району набула сучасного виду впродовж неотектонічного етапу розвитку в умовах диференційованих у просторі та часі тектонічних рухів земної кори, а також неоднозначних співвідношень денудації та акумуляції.

Район розташований у межах Подільської височини (морфоструктури). Йому відповідають наступні геоморфологічні одиниці: Східноподільське плато і Товтрова гряда. Східно-Подільське плато розташоване в північній частині району. Сумарні амплітуди підняття

тут становлять 330-350 м. Товтрова гряда - лінійно витягнуте з північного заходу на південний схід горбисте пасмо. Це бар'єрний риф, який має вигляд пасма горбів, що підносяться на 50-60 м. Абсолютна висота цих горбів досягає 380-430 м. Серед них підносяться мальовничі горби Бабина і Довбушева гора біля села Залужжя, Киданецькі скелі, Стриївецькі гори, останці Подільських Товтр біля села Мшанець Збараського району. Ширина гряди переважно 3-5 км., в околицях міста Збараж – до 20 км [4].

Формування морфоскульптурних особливостей району визначається поєднанням (реліктових і сучасних) форм рельєфу, генетично пов'язаних з екзогенними рельєфотворчими процесами різного характеру. Головну роль у формуванні сучасного рельєфу району відіграли річкові та поверхневі текучі води. Вони створили найголовніші морфоскульптури - річкові долини (річок Горинь, Гнізна, Гніздечна та інші), балки, яри [5].

Збараський район розташований в помірному поясі. На клімат району значний вплив мають повітряні маси з Атлантичного океану, які влітку приносять хмарність, опади, зниження температури, взимку – відлиги і снігопади. В зимовий період на територію району проникають арктичні повітряні маси, які приносять суху і холодну погоду а також пізні весняні та ранні осінні приморозки.

За розподілом основних кліматичних показників район належить до трьох кліматичних районів: Центрального, Північного (східний підрайон) та Східного [5].

На території Збараського району нараховується приблизно 20 річок і потічків. Більшість річок відносяться до категорії найменших (довжина до 25 км) і лише річка Горинь відноситься до малих річок, яка має протяжність 26 км. Живлення рік району змішане, за рахунок дощових, талих і підземних вод. Більшість річок належать до басейну Дністра. На території Збараського району є незначна кількість озер. Найбільш вивченими є карстові озера, які зустрічаються у вапнякових породах Товтрової гряди.

Ґрунтовий покрив Збараського району формувався протягом верхнього плейстоцену та голоцену. На території району поширені різні ґрунти. Основними типами ґрунтів є темно-сірі опідзолені та чорноземи типові, глибокі малогумусні та карбонатні. Незначні території займають сірі опідзолені, чорноземи опідзолені.

Район знаходиться в зоні широколистяних лісів, яка за видовим складом багата на лісову рослинність. Найбільші масиви лісів спостерігаються на ділянках Товтрової гряди. Найбільш поширеною ліською формацією були дубово-грабові ліси, але внаслідок діяльності людини вони змінилися на грабово-дубові і грабові ліси. Формації поширені біля сіл Вищі Луб'янки, Залужжя, Капустинці, Решнівка та Іванчани. Збараський район розташований у зоні широколистяних лісів, яка відзначається своєрідним складом фауни. У ній поєднуються лісові і степові види тварин.

Ландшафтна структура району проста. На півночі в межах Авратинської височини поширені ландшафти які притаманні зоні мішаних лісів – розчленовані височинні лесові із сірими лісовими і темно-сірими опідзоленими ґрунтами, з грабовими лісами, дібровами. В південній і східній частині району поширені хвилясті із чорноземами мало гумусними та сірими лісовими ґрунтами. Внаслідок простягання з північного заходу на південний схід Товтрової кряжу, тут сформувалися товтрові горбисті пасма із сірими лісовими ґрунтами, з грабовими дібровами, які є унікальними і відрізняються від усіх інших ландшафтів району. В долинах рік поширені заплавні ландшафти, а саме: лучно-лісові, болотні із сірими лісовими і темно-сірими опідзоленими ґрунтами. Серед негативних фізико-географічних процесів в Збараському районі найбільш поширеним явищем є яроутворення [3].

У Збараському районі зосереджено 28,5% всіх мінеральних ресурсів області. Мінеральні ресурси району у відсотковому відношенні до інших природних ресурсів становлять 8,2%. Збараський район характеризується великими запасами вапняку.

Загальна земельна площа Збараського району – 86,3 тис. га. Найважливіше місце в структурі земель сільськогосподарського призначення займають сільськогосподарські угіддя, до складу яких входять рілля, багаторічні насадження, пасовища, сіножаті. Їх площа на території Збараського району становить – 65956 га. Це 6,8% від усіх сільськогосподарських угідь Тернопільської області.

Кліматичні ресурси району визначаються основними кліматичними факторами,

необхідними для життєдіяльності рослин, – це світло, тепло та волога. Сума активних температур на території району дозволяє вирощувати всі зернові і овочеві культури, які вирощуються в помірних широтах [1].

Збараський район входить до групи з найбільш сприятливими умовами використання водних ресурсів. Він характеризується високим потенціалом водних ресурсів та найбільшими в області обсягами стоку вод. Інтегральний потенціал водних ресурсів Збараського району в млн. грн. і в % становить 95,31 і 8,1 відповідно. Водні ресурси району мають міжобласне значення [5].

Лісові ресурси Збараського району мають в основному ґрунто-захисне, водоохоронне і рекреаційне значення. На промислову переробку поступає незначна кількість деревини. Це визначається невеликою кількістю лісів в районі та їхнім якісним складом. Ліси промислового значення зосереджені на околицях сіл: Вищі Луб'янки, Капустинці, Решнівка та Залужжя. Загальна площа земель єдиного державного лісового фонду Збараського району становить 7,9 тис. га., з них: площа лісових земель становить 7,6 тис. га, земель під чагарниками – 0,3 тис. га. Середньорічні запаси деревини становлять 163 м³/га. Ступінь залісненості території району становить лише 7,2% [2].

В компонентній структурі рекреаційних ресурсів Тернопільської області рекреаційні ресурси Збараського району становлять – 3,6 %. Рекреаційні ресурси мають внутрішньорайонне значення [5].

З метою збереження природних умов і ресурсів в межах Збараського району доцільно оптимізувати структуру землекористування (зменшити площу орних земель з 65956 га до 50150 га, збільшити площу під багаторічними насадженнями, пасовищами і сіножатями, що збалансує структуру земельних угідь району); збільшити площі лісонасаджень, які будуть виконувати водорегулюючу, ґрунтозахисну і ландшафтно-стабілізуючу функцію; зменшити забрудненість водних об'єктів на території району з метою збільшення кількості якісної, чистої прісної води, покращення життєдіяльності живих організмів; зменшити забрудненість ґрунтового покриву для збільшення родючості ґрунтів, а також для зупинення їх деградації; збільшити контроль над видобуванням мінеральних ресурсів, ліквідувати стихійні сміттєзвалища і зменшити забрудненість довкілля промисловими відходами. Вищеперераховані заходи зумовлять збереження і відновлення природних умов і ресурсів Збараського району, а також збережуть навколишнє середовище для наступних поколінь

ЛІТЕРАТУРА

1. Геренчук К.І. Природа Тернопільської області: монографія / К.І. Геренчук. – Львів: «Вища школа», 1979. – 167 с. – 116 с.
2. Заставецька О.В. Географія Тернопільської області: [навчальний посібник для учнів 8-9 класів] / О.В. Заставецька, Б.І. Заставецький, Д.В. Ткач. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 144 с.
3. Маринич О.М. Фізична географія України: підручник / О.М. Маринич, П. Г. Шищенко. – К.:Знання, 2005. – 511 с.
4. Свинко Й. М. Сторінки природи рідного краю (Нариси про природу Тернопільської області): [науково-популярна книга] / Й.М. Свинко, П.М. Холява, Л.П. Запорожан. – Тернопіль: «Оріон», 1994. –116 с.
5. Сивий М. Я. Природні умови і ресурси Тернопільщини: монографія / М.Я. Сивий, Л.П. Царик. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2011. – 512 с.
6. Сивий М.Я. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області: монографія / М.Я. Сивий, В. Кітура. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1999. – 274 с.

Ісевич Н.

НаукОВИЙ керівник – проф. Сивий М. Я.

НАФТА ТА НАФТОВИДОБУВНІ РЕГІОНИ СВІТУ: ГЕОГРАФІЯ, СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Жодна проблема, мабуть, не хвилює сьогодні людство так, як паливо: незважаючи на те, що в своєму еволюційному розвитку, людство починає використовувати все нові види ресурсів (атомну і геотермальну енергію, сонячну, гідроенергію припливів і відливів, вітряну та інші нетрадиційні джерела), все-таки головну роль у забезпеченні енергією всіх галузей економіки сьогодні відіграють паливні ресурси — нафта, природний газ, вугілля, сланці. В найближчому майбутньому нафту замінити нічим. Світовий попит зростатиме на 1,5 відсотка в рік, а пропозиція істотно не зміниться. В цьому й полягає **актуальність** вибраної теми роботи.